

Zahraničný ohlas k publikáciám Banického spolku Spiš

Technické banicke a hutnicke pamiatky Spiša

Banický spolok Spiš v predošlých rokoch pripravil a vydal 5 publikácií „**Technické banicke a hutnicke pamiatky Spiša**“. Jednotlivé publikácie boli venované významným banickým a hutníckym ložiskovým oblastiam Spiša, akými sú Spišská Nová Ves s okolím, Gelnica s okolím, Severozápadný Spiš, Slovinky, Krompachy a Kluknava, Rudňany, Poráč a Markušovce. Najbližším cieľom spolku je publikácia č. 6 „**Smolník, Smolnícká Huta a Uhorná**“.

Uvedené publikácie si všimli i baniskí odborníci v Maďarsku a v publikáciách **Bányászattörténeti Közleményekben (Spravodaj o histórii baníctva)** uverejnili recenzie a články, kde podali správu o publikáciách Technické pamiatky Spiša, ako i o ďalších banických publikáciách zo Slovenska, ktoré boli vydané v poslednom období. Autorom článkov je Sandor Hadobás z Rudabanye, ktorý organizuje a uskutočňuje výskum histórie baníctva pre Maďarsko ako celku, zber, spracovanie, prezentáciu, publikovanie, budovanie a udržiavanie kontaktov s maďarskými a zahraničnými inštitúciami a odborníkmi v baníctve a príbuzných profesiách.

Z recenzií starších publikácií k „**Technickým pamiatkam**“ uvádza záver: „**Záverom môžeme konštatovať, že autori obdobne ako u predchádzajúcich zväzkov aj tentokrát vykonali prácu, ktorá vyplňuje medzeru v našich poznatkoch, vďaka čomu sme získali dobre zdokumentovaný, spoľahlivý prehľad o banických a hutníckych pamiatkach jednotlivých oblastí Spiša. S nevšedným záujmom očakávame, plánované ďalšie vzväzky publikácie.**“

V poslednom období v publikácii **Újabb hazai és külföldi bányászattörténeti kiadványok (Nové publikácie histórie baníctva doma i v zahraničí)** autor S. Hadobás okrem textu, uvádza i súpis publikácií, ktoré boli v posledných rokoch publikované a to nielen v Maďarsku, ale i na Slovensku. Z uvedeného článku uvádza: „**Od spustenia časopisu v roku 2006 sme sa snažili prezentovať najnovšie diela o banskej histórii. Samozrejme, všetky knihy nemohli byť zahnuté do publikácií, ale popisali sme najdôležitejšie a najzaujímavejšie diela. V posledných rokoch sme však uverejnili menej recenzií. V dôsledku toho sme neboli schopní upriamiť pozornosť našich čitateľov na mnoho cenných a užitočných kníh, hoci informovanie týmto smerom bolo jednou z našich najdôležitejších úloh. Aby sme trochu splnili toto očakávanie, rozhodli sme sa zverejniť aspoň opisy názvu (niekedy poznámky) nedávno uverejnených publikácií, ktoré, hoci nie sú náhradou za prezentáciu, môžu zvýšiť záujem o históriu baníctva. Dúfame, že naša kompilácia bude prínosom pre záujemcov aj profesionálov.**“

V článku sú uvádzané niektoré zaujímavé publikácie z maďarskej literatúry, ale i publikácie slovenské: Peterec, Dušan: Solivar. História ťažby a spracovanie soli. Košice, 2013.

Jozef Vozár: *Denník princa Leopolda z cesty do stredoslovenských banických miest roku 1764*.

Turčan, Tibor – Gašpar, Ján: *Banická a hutnícká minulosť Slovenska na starých pohľadniciach*. Košice, 2015.

Herčko, Ivan: *Banská Štiavnica na starých pohľadniciach*. Bratislava 2017.

Blišťan, Miroslav – Kacvinský, Ľuboš – Šarík, Anton (összeáll.): *Banická obec Rudňany*, 2017.

Kopernický, Peter *Atmosférický stroj Isaaca Pottera*. Nová Baňa 2017.

Jančura, Marián – Patera, Lukáš: *Dejiny baníctva obce Slovinky*. Spišská Nová Ves, 2017.

Hronček, Pavol et. al.: *Dejiny ťažby nerastných surovín v lomoch a ich použitie na území Slovenska*, Košice 2018.

Čelko, Mikuláš et al.: *Banská Belá v premenách času*. 2018.

Baláži, Milan: *Baníctvo a Spiš vo fotografii*. Spišská Nová Ves, 2018.

Belláková, Eva: *Architektúra historických železiarní na Slovensku 1815 – 1948*. Bratislava 2018.

Šurinová, Lucia: *Pezinské baníctvo v XX. storočí*. Pezinok [Bazin], 2018.

Lepeň, Ivan-Krohnáková, Lucia-Jokl, Peter: *Vyhnianske bane-za budnutá história. 1326 – 1947*, 2019.

Jančura, Marián: *Hnilčík. Sprievodce tajomstvami podzemia*. Spišská Nová Ves, 2019.

Kráľ, Jozef et al.: *Veľká kniha o marianskej bridlici*. Marianka, 2019.

Jančura, Marián: *Technické pamiatky spojené s banickou a hutníckou činnosťou na Spiši – V. časť. Rudňany, Poráč, Markušovce*. Spišská Nová Ves, 2020.“

V závere článku autor HADOBÁS SÁNDOR uvádza: „**Na záver chcem povedať, že napriek úpadku, alebo zániku podzemnej ťažby rúd a uhlia pred desaťročiami, je stále veľký záujem o minulosť a tradície banického priemyslu, a to od historikov a technických odborníkov, ako aj od širokej verejnosti. Dôkazom toho je aj bohatá knižná činnosť, na ktorú sme upriamili pozornosť.**“

Ing. Jozef Daniel

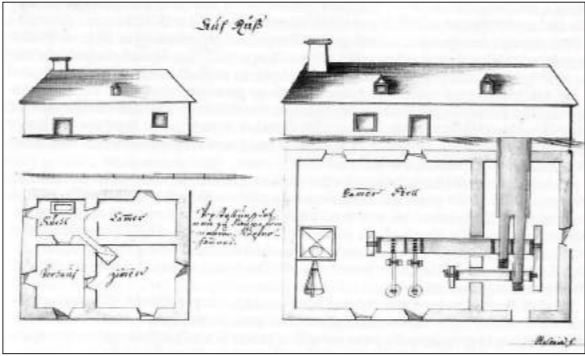
PROFILY BANSKÝCH SPOLOČNOSTÍ PÔSOBIACICH NA SPIŠI

Štátny Mediarsky podnik v Smolníku (1690 - 1890)

Z hľadiska dejín slovenského a spišského baníctva je málo oceňované pôsobenie štátneho Mediarskeho podniku v Smolníku, zriadeného panovníkom Habsburskej ríše Leopoldom I. na sklonku 17. storočia.

Viedenskí tvorcovia nových ekonomických koncepcií doby osvietenstva našli ako jeden zo zdrojov pre naplnenie štátnej pokladnice eráru podriadený obchod s uhorskou (slovenskou) meďou, ktorej nerastný potenciál bol v tomto období väčší na Spiši a v Gemeri. ako s stredoslovenskej banskej oblasti. Ako najperspektívnejšie ložisko určili a tým aj za základný baniský segment štátneho Mediarskeho podniku zvolili bane v Smolníku. Tunajšie rozsiahle syngenetické ložisko medených rúd napriek stovkám rokov trvajúcej ťažbe naďalej poskytovalo perspektívu dlhodobého dobytia bohatej rudy. V Smolníku už v tom čase jestvovala rozvinutá výrobná základňa s vybudovanými baniskými, povrchovými úpravnicami i hutníckymi zariadeniami a bol dosiahnutý značný rozsah sprístupnenia hlbinných častí ložiska baniskými dielami.

V roku 1688 vydal cisár Leopold I. mandát o prebratí smolníckeho banského majetku štátom od správcov spišského hradskeho panstva – Csákyovcov. Koncom septembra 1689 sa dospelo po predchádzajúcom zhodnotení hospodárskeho potenciálu smolníckeho mediarskeho podniku a doterajšieho spôsobu vedenia baníctva nájomcami ku podpisu zmluvy, ktorá bola 8. apríla 1690 ratifikovaná Leopoldom I. Nou bol ustanovený erárny Mediarsky podnik v Smolníku. Pozíciu štátnej moci okrem prevzatia rozsiahleho banského majetku posilnilo aj prepojenie podnikania so štátnou banskou správou a presadzovanie Maximiliánovho banského poriadku ako jedinej právnej úpravy. V roku 1698 vznikol v Smolníku Vrchný baniský súd a neskôr Vrchný inšpektorský úrad, ktorému boli podriadené banské sudy v spišských mestách Iglol (Spišská Nová Ves), Vondrišiel (dnes Nálepkovo), Gelnica, Švedlár a Mníšek nad Hnilcom.

ku v rôznych pracovných pozíciách pôsobili významní baniskí odborníci: G. Miltz de Walda, Anton Ruprecht (rodák zo Smolníka), F. J. Ethesius, J. Fischer, J. Kamper, Ignác Lill, J. V. Nikolaschy, F. X. Drevenjak, známy tvorca máp L. Elzenbaum, M. Patzier, kráľovský merač J. G. Reitzner, F. Zaffiry...

Základným princípom činnosti erárneho podniku bolo uzákonenie štátneho monopolu na obchod s meďou a medenými výrobkami. Meď bola v tomto období žiadaná i nedostatkovým artiklom na európskych trhoch, najmä v 18. storočí. V praxi to znamenalo, že všetci súkromní producenti medenej rudy na Spiši, v Gemeri a Above museli svoje produkty predávať štátu prostredníctvom výkupní Mediarskeho podniku v Smolníku za podmienok určených štátnymi úradníkmi. Tí stanovili výkupné ceny za upravenú medenú rudu, závislé od obsahu užitočnej medenej, prípadne striebornej zložky. Výkupnú rudu potom zhotuila erárna huta v Smolníku. Erárny podnik neskôr rozšíril svoju výrobnú základňu o huty v Stratenej, v Zlatej Idke, Opátke a Starej Vode.

Z dobre organizovanej a cieľavedomej hospodárskej činnosti erárneho podniku mali prospech početní drobní baniskí podnikatelia Spiša a Gemera, organizovaní na princípe baniských podielníckych spoločností („*Waldburgerschaft*“), od roku 1747 spojení v Združení hornouhorských ťažiarov. Erárne výkupne garantovali dlhodobý odbyt baniských medených výrobkov za pevne stanovených podmienok.

Erárny Mediarsky podnik v Smolníku existoval presne 200 rokov, pričom mimoriadne prosperoval v 18. storočí. V 19. storočí zaznamenáva postupný pokles hospodárskej prosperity, v druhej polovici 19. storočia úpadok spejvík k zániku medenorudného baníctva na konci storočia.

Spišské baníctvo a hutníctvo medených a strieborných rúd vďaka pôsobeniu erárneho Mediarskeho podniku v Smolníku dosiahlo v 18. storočí európske rozmery a celý región Spiš nebyvalý hospodársky rast a prosperitu.

Marián Jančura

BANÍCKA VEREJNÁ ZBIERKA

Dátum začatia zbierky: 1. 8. 2020

REGISTROVANÉ ČÍSLO ZBIERKY: 805-2020-010934

Účel: **Financovanie vonkajšej banskej expozície**

(ako súčasť multifunkčného banicko-energetického centra)

Blížšie informácie: www.banickyspolokspis.sk www.spisskanovaves.eu

Budeme vďační, ak nás podporíte. Zdar boh! Cieľ Banického spolku

Spiš je zachovanie kultúrnych hodnôt a výpomoc pri projekcii banskej

mapy a banskej lávky mestu (na mieste pôvodnej banskej osady Klopp

Orth z roku 1783). Transparentný účet zbierky – Prima banka

SK15 5600 0000 0034 4653 3008

Banické slovo Spiš, vydáva

Banický spolok Spiš ako

občasník pre členov spolku.

Redaktor: PhDr. Ján Volný, PhD.

Príspevky môžete poselať

na e-mailové adresy:

ivolny@zoznam.sk,

daniel.jozef@gmail.com,

mobilné kontakty:

0905 268 663, 0902 929 506.

Grafická úprava:

Lucian Cmorej, ABC studio.

OBČASNÍK BANÍCKEHO SPOLKU SPIŠ

APRÍL 2021

SPOMIENKY NA BANÍCKE SLOVO

Milo ma potešila správa o obnovení vydávania bývalého podnikového časopisu Železorudných baní, o Banickom slove. Odpracovala som v ňom desať rokov (1977 – 1987) a jedenásť rokov môjho pôsobenia v ŽB, vtedy v jednom z najväčších a najbohatších podnikov Spišskonovoveského okresu, patria medzi moje najkrajšie. Bola som mladá, študovala som žurnalistiku a popritom som spoznávala ozajstnú robotu baníkov i pracovníkov povrchových prevádzok firmy, ktorá mala 7 závodov v troch okresoch a takmer 8 tisíc zamestnancov.

Keď sa povedia Železorudné bane, vybaví sa mi podnikové riaditeľstvo, kde sídlila redakcia, moji kolegovia - vtedajší vedúci redakcie Tono Radič, po ňom Milan Maceják, moje kolegyne Pavla Leššová, Angela Sviteková, Anka Ogurčáková a mnohí dopisovatelia, spolupracovníci - Milan Čarňanský, Milan Baláži, Marián Kellner, Dušan Gallo, Edko Stašík, Michal Buza, Irenka Vysopalová a mnohí ďalší (už som aj zabudla mená, musím si zalistovať v starých vydaniach BS, ktoré mám doma archivované), samozrejme, direktor Alexander Barčák (aj za sočiku to bol pre mňa pán riaditeľ), po ňom Kornel Malatinský, skvelý tím kolegov mnohých oddelení podnikového riaditeľstva, no a pochopiteľne zamestnanci ostatných závodov. Často som cestovala do Rudnianskeho, Švábovce, do Banského

-montážneho závodu v Spišskej Novej Vsi, do TVS - nášho mozgového trastu v Markušovciach, vďaka kývadlovej doprave aj do Nižnej Slanej, Smolníka, Rožňavy. Tam som aj prvý raz fárala. Prišla im práve zásielka akéhosi nového zariadenia, tak som do podzemia nešla v tradičnej banskej kľietke, ale spúšťali ma v akomsi koši. Fárala som rada a často. Nikdy nezabudnem na krásne banské klenby rožňavského či rudnianskeho podzemia, na skvelé výkony baníkov, rekordov, na galantných štajgrov, ktorí mali trepezivosť so ženou v podzemí. Rokmi som medzi nimi našla nejednu spriaznenú dušu. Nezabudnem, ako sme išli s direktorom Barčákom na ukončenie rekordu do Slanej, urobili ho rochfalušiovci, a potom, keď sme sa všetci stretli v jedálni pri slávnostnom obede, niektorých som ani nespoznala. Boli vymydení, bez stopy banského prachu.

Čo sme sa s kolegami napísali o brigádach socialistickej práce, o separátoch na úpravu rúd do Ruska (vtedy Sovietskeho zväzu), o vyťažných tonách rudy, o rudnianskej úpravni, ortuťovni, KODOLI – kontinuálnej dooverovacej linke, na ktorej participovali Česi z Ústavu pre výskum rúd v Mníšku pod Brdmi, o vynálezoch a zlepšovacích návrhoch, ale tiež o športových olympiádach, ktoré ŽB organizovala myslím každé dva roky, o festivaloch banických hudieb, o Dňoch baníkov, Dňoch ťa-

že, o akciách mladých (vtedy združených v SZM) na lyžiach, o rekreáciách, zájazdoch členov vedecko-technickej spoločnosti do Nemecka, Maďarska, mnohí naši inžinieri pôsobili ako experti aj na Kube a ani tam nezabudli na Banické slovo. V Banickom slove nechýbali tiež skvelé fotky Dušana Galla, Milana Balážeho, Mariána Kellnera, športové správy, krížovky, kreslené vtipy Tona Radiča, Ruda Jasečka. Ani v hodnotení podnikových periodík, ktorých vtedy bolo na Slovensku neúrekom, keďže každá väčšia fabrika vydávala vlastný časopis, sme nehrali druhej husle. Horšie bolo, keď zadržoval tlačiarenský škriatok. Vtedy sa zježili fúzy aj podnikového riaditeľa (hlavne, keď to bolo v jeho úvodníku, ktorých sa tiež napísal pozhnané) a vypočuli sme si svoje... „Direktore, a prečo nás raz aj nepochváľite, keď sa veci podaria,“ opýtala som sa ho. „Gabi, to má byť samozrejme.“

Zvláštne, ako to ten osud zariadi. V 87. som z bani odišla do Československého rozhlasu a na moje miesto nastúpil Janko Volný. Opustil učiteľských chlebiček a zlákala ho novinárčina, keďže už vtedy bol aktívnym dopisovateľom viacerých ústredných časopisov. Odvtedy okúsil strasti i slasti veľkej i malej politiky a dnes sa opäť vrátil k Banickému slovu. Tak nech sa darí!

Gabriela Rerková

Pár viet na úvod

Prvé vydanie občasníka, Banické slovo potvrdilo moju a nielen moju nostalgiju za celoživotnou prácou v oblasti baníctva.

Motto:

Keďže nám nie je dopriate dlho žiť, zanechajme niečo po sebe ako svedectvo, že sme žili (Plinius)

Banická činnosť sa priamo či nepriamo dotýkala takmer všetkých obyvateľov banických a hutníckych regiónov. Ľudia sa v týchto regiónoch živilí prevažne baníctvom a s ním súvisiacimi odvetvami. O význame baníctva svedčí aj tvorba HDP, ktorá v časoch Rakúsko uhorskej monarchie predstavovala 60 – 70 %. Šľachtické rody, bohatí meštiani a súkromní ťažiarovia ťažiarne spoločnosti vlastnili banské podiely a lesy a preto sa banickými motívmi a symbolmi stretávame aj na ich sídlach v podobe reliefov, nástenných maľbách, obrazoch či erboch, ale aj na sakrálnych stavbách. Z hľadiska poznania histórie je zaujímavá aj technická stránka baníctva a hutníctva, ktorá v podobe baniských a hutníckych diel a pamiatok dokladuje schopnosť a vynaliezavosť ľudského umu a zručnosť svojich zhotoviteľov. Potrebné zaoberať sa kultúrnym a industriálnym dedičstvom súvisiacim s banickou a hutníckou činnosťou je dôvodom súčasnej stav baníctva po vyhlásenom útlme. Pojem baníctva na Spiši a Gemeri v bývalých tzv. železných stoliaciach Uhorska stratilo svoj historický význam a súčasne sa strácajú aj industriálne pamiatky baníctva, hutníctva a železiarstva rovnako ako zvyky, tradície a symboly. Všetky pamiatky po baníctve a hutníctve majú nezastupiteľnú historickú ako aj dokumentačnú hodnotu a sú teda konkrétnym dokladom o historickom vývoji a vývine regiónu v konkrétnych obciach a mestách, ako aj sú dokladom o používaných banských nerastoch, ich spracovávaní a technologických postupoch.

Poznajúc históriu baníctva je potrebné zdôrazniť, že v ani jednom povolaní nevznikla už v dávnych dobách taká súdržnosť a spolupatričnosť ako v baníctve. Tá sa začala už v stredoveku združovaním sa v spolkoch. Táto súdržnosť nielen stáročia pretrvala do súčasnosti, ale sa aj prehĺbila o čom svedčí 38 banických spolkov a cechov, ktoré vznikli po roku 1998 a ktorých členmi sú predovšetkým bývalí pracovníci odvetvia baníctva a hutníctva, ktorým baníctvo nebolo len zamestnaním, ale predovšetkým poslaním. O ich entuziazme svedčí predovšetkým záchrana industriálnych technických pamiatok, množstvo spracovanej odbornej literatúry, vznik nových banických múzeí a expozícií, ako aj, Náučných banických chodníkov“ Slovenskej banskej a železnej cesty (www.banskacesta.eu). Zároveň je to dodržiavanie zvykov a tradícií, napr. Turíce Dobšiná, Katarínska banská ofera v Smolníku, Banská ofera evanjelického a katolíckeho zboru vo Švedlári, Bergopfer za zvukov chorálov Posau-nenchóru v Mníšku nad Hnilcom..., ako aj pravidelné stretnutia banických obcí a miest Slovenska.

Napriek tomu, že v múzeách a archívoch je baníctvo a hutníctvo relatívne dobre zdokladované a zachované, mnohé znalosti a vedomosti nepublikované a nespracované sa nachádzajú v súkromných archívoch ale najmä v pamätiach predovšetkým členov banických spolkov a cechov, ktorých znalosti a vedomosti čakajú na publikovanie. Túto skutočnosť potvrdzuje aj menoslov zverejnených jubilarov ako aj mnohých ďalších. Považujem preto vydávanie občasníka Banické slovo za významný počin Banického spolu Spiš.

S banickým pozdravom Zdar Boh!

Ing. Jozef Kravec

HISTÓRIA VZNIKU BANÍCKEHO SPOLKU SPIŠ (2009 – 2010)

V Banickom slove č. 1 sme písali o rokoch vzniku Banického spolku Spiš. Boli to roky 2007 – 2008. 11. júna 2008 na zakladajúcom Valnom zhromaždení spolku bol zvolený prvý, zakladajúci, výbor na čele s predsedom Ing. Viliamom Žiaranom. Ďalšie valné zhromaždenia sa uskutočnilo 27. apríla 2009 v Galérii umelcov Spiša, kde bol zvolený už riadny výbor v zložení: Ing. Viliam Žiaran – predseda, Ing. Vladimír Klaučo, Ing. Marián Jančura, CSc., Ing. Stefánia Pramuková, Ing. Ivan Tomko, Ing. Milan Karásek, Ing. Jozef Daniel, Ing. Peter Baláž, Ph.D., Vladimír Fabián, PhDr. Miroslav Semeš, Ing. Gabriela Pramuková, Ing. Ladislav Lučivjanský, Milan Vanacký

a Darina Demková ako i rezírna komisia Ing. Ján Jarab, Ing. Dušan Daniel, Ing. Peter Volčko, Ján Malec a Mgr. Michal Mucha. Valné zhromaždenie v roku 2009 poverilo výbor Banického spolku Spiš založiť banický spevácky zbor. Určená bola redakčná rada pre internet. Bola prijatá ponuka Banického cechu Rudňany a Banického cechu Slovinky

na vzájomnú spoluprácu. Na podnet Ing. Jozefa Hudáčka sa začal realizovať výskum na záchranu technickej pamiatky – reliktu hutnickej pece a železiarne v Jakubčanoch.

Barborské slávnosti boli zorganizované v dňoch 2. – 3. decembra 2009. Začali sa slávnosťou otvorenia vonkajšej banskej expozície pred banskou vežou Klopp Orth, s banskou lokomotívou a banským vozíkom. Program slávností pokračoval sprievodom mestom, súčasťou osláv bola súťaž spevokolov, uskutočnená 2. decembra. Skok cez kožu absolvovali prof. Ing. Viliam Bauer, CSc., Ing. Jozef Tkáč, Peter Kaleta, RNDr. Ing. Lívia Brovková a Emil Kočík. Počas Šachtágu boli odovzdané

čestné odznaky „*Za zachovanie tradícií*“, Ing. Alexandrovi Barčákovi, Ing. Mariánovi Jančurovi, CSc., a Jurajovi Mižigárovi, členovi Banického cechu Slovinky. Ďalšie Valné zhromaždenia členov Banického spolku Spiš sa uskutočnili 27. mája 2010 v prednáškovej sieňi Galérie umelcov Spiša.

Tradičné Barborské dni pripravil BSS 7. 12. 2010. Program pozostával z dvoch častí a to zo súťaže speváckych zborov o zlatú karbidku, ktorú získal Spevácky zbor pri BSS, a zo Šachtágu 2010. Tradičný šachtág sa riadil podľa novelizovaného „*Pivného zá kona*“. Do banického stavu boli po absolvovaní skoku cez kožu prijatí Igor Grega, Dorian L. Nicol z Kanady, Helena Veseleňáková a Imrich

...pokračovanie na 2. strane

HISTÓRIA VZNIKU BANÍCKEHO SPOLKU SPIŠ

...pokračovanie z 1. strany

Holečko. Počas Šachtágu boli odovzdané ocenenia a autoro-vi publikácie „*Baníctvo mesta Spišská Nová Ves*“ Ing. Mariánovi Jančurovi CSc, Milošovi Greiselovi a grafikovi Lucianovi Cmorejovi. Súčasťou slávnosti bol aj krst knihy Ing. Eduarda Münznera „*70 rokov Obvodného banského úradu v Spišskej No vej Vsi*“.

2. Stretnutia banických miest a obcí Slovenska v roku 2009 v Handlovej ovplyvnili tragické udalosti banského nešťastia.

3. Stretnutie banických miest a obcí Slovenska orga-nizované mestom Spišská Nová Ves a BSS sa uskutočnilo v dňoch 27. až 28. augusta 2010. O tomto stretnutí sme podrobnejšie písali v 1. čísle občasnika.

Dňa 5. februára 2010 sa v priestoroch Obecného úradu v Hnilčíku uskutočnilo slávnostné pokrstenie druhého doplneného vydania monografie „*Hnilčík, sprievodca miestopisom a ľudskými osudmi*“, ktorej au torom je Ing. Marián Jančura, CSc. Kolektív autorov BSS pod vedením manželov Klingovcov z Levoče pripravil

a vydal „*Technické pamiatky spojené s bankou a hutníckou činnosťou na Spiši (Historické územie Spišskej Novej Vsi)*“, s prezentáciou publiká-cie v Múzeu Spiša.

Informačná tabuľa poskytnutá Banskými stavbami a umiestnená na Štefániko-vom námestí zohrávala v prvých rokoch jestvovania BSS významnú propagačnú úlohu. Autorsky ju pripravoval a aktu-alizoval Ing. Jozef Daniel a gra-fikú úpravu a tlač RNDr. Sla-vomír Daniel.

V roku 2009 sa delegáti spolku zúčastnili 13. Stretnutia banických miest a obcí Čiech v Hornom Slávkove. Na 14. stretnutí ČR v Stříbri v dňoch 10.–12. 9. 2010 boli i zástup-covia BSS. Delegácia sa zú-častnila prijatia u primátora mesta Stříbro a veľkolepého sprievodu.

V roku 2010 boli banickým spolkom, na území historic-kého chotára mesta Spišská Nová Ves, inštalované tabu-le Slovenskej banskej cesty, a to v Hnilčíku, v Novoveskej Hute, v Hnilci a v Mlynkách. Odhalenie tabulí sa uskutočni-lo v nedeľu 10. októbra 2010. Slávnostného odhalenia tabulí sa zúčastnili členovia Baníc-

keho spolku Spiš, spevácky zbor, študenti Strednej priemy-snej školy v Spišskej Novej Vsi, funkcionári, miestni kňazi a obyvatelia jednotlivých obcí.

Medzi aktivity Banického spolku Spiš patrila aj príprava a prednesenie dvoch pred-nášok členmi BSS Ing. Ma-riána Jančuru, Ing. Petra Baláža a Ing. Jozefa Daniela na vedeckej konferencii. Na zasadaní Združenia baníc-kych spolkov a cechov, ktoré sa uskutočnilo na Hnilčíku 11. – 12. júna 2009 predniesli prednášky Ing. Jančura, CSc. a Ing. J. Daniel.

Dňa 5. februára 2010 sa v priestoroch Obecného úradu v Hnilčíku uskutočnilo sláv-nostné pokrstenie druhého do-plneného vydania monografie „*Hnilčík, sprievodca miestopi-som a ľudskými osudmi*“, autor Marián Jančura.

Nie je možné popísať v tom-to príspevku všetku aktivitu spolku. O činnosti hovorí i na-rastajúci počet členov spolku. Kým v roku 2008 mal BSS 37 členov, v roku 2009 84 a v roku 2010 107 členov.

Ing. Jozef Daniel

Zabudnutí Slováci vo svete

Štefan Boleslav ROMAN – uránový kráľ

Pri prezeraní mojich poznámok natrafil som na poznámky k Slo-vákovi pôsobiacemu v Kanade, s ktorým som mal písomný kon-takt, žiaľ! až tesne pred jeho nečakanou smrťou.

Štefan Boleslav Roman sa narodil 17. 4. 1921 vo východoslo-venskej obci Veľký Ruskov. Na Slovensku skončil základnú ško-lu, štúdiom na poľnohospodárskej škole však prerušil a v roku

1937 odišiel ako 16-ročný za svojim starším bratom Jurajom do Kanady, kde pracoval na farme v Port Perry. V čase 2. svetovej vojny bol vojakom kanadskej armády a po prepustení z armády, zo zdravotných dôvodov, pracoval v priemyselnom kombiná-te automobilky General Motors v Oshawe a od roku 1945 začal podnikať so spoločnosťou Concord Mining Syndicate v banskom priemysle. Začiatkom 50. rokov kúpil pri Elliot Lake v štáte Ontário pozemok, na ktorom sa našiel urán. Následne založil spoločnosť Denison Mines Ltd., ktorej bol výkonným riaditeľom a predsedom správnej rady, a ktorá vlastnila najväčšie uránové bane na svete, vďaka čomu získal prezývku, „*uránový kráľ*“. Okrem uvedeného založil aj farmu, ktorá v pestovaní holsteinského rožného dobytka získala medzinárodný ohlas, podnikal s naftou, plynom, uhlím i ce-mentom a vybudoval i ďalšie priemyselné a finančné spoločnosti. Z chudobného východoslovenského chlapca sa stal najvplyvnej-šou osobnosťou kanadskeho priemyslu, vytvoril úžasný komplex banicko-priemyselných akciových spoločností, ktorých kapitálová hodnota sa v polovici 60. rokov odhadovala na 70 miliárd dolárov. Roku 1978 bol zaradený medzi desiatku najúspešnejších kanad-ských podnikateľov. Pracoval ako člen v správnych radách ôsmych kľúčových podnikov v jeho záujmovej oblasti. Právnym poradcom Š.B. Romana bol neskorší prezident USA R. Nixon. Mal organizač-ný talent, bol skvelý manažér a vedel vytvoriť veľkolepé koncepcie. S Eugenom Löblom (1907 – 1987) vydal knihu *The Responsible Society (Zodpovedná spoločnosť)*. Najlepšie sa však cítil v kruhu svojej rodiny. Mal 7 detí.

I keď žil v Kanade, nikdy nezabudol na svoj slovenský pôvod a po celý život podporoval boj Slovákov za slobodu a štátnu sa-mostatnosť. Popri svojich podnikateľských úspechoch sa stal mecenášom slovenskej exilevej literatúry, kultúry a vedy. Podpo-rovал slovenských emigrantov. Po troch návštevách na Slovensku (1954, 1966 a 1968) si uvedomil, že jeho stará vlasť potrebuje

na Západe tmoičnika jej vôle. Preto vyvrcholím jeho náro-doveckých aktivít bolo založenie Svetového kongresu Slovákov v New Yorku (1970), v ktorom až do svojej predčasnej smrti za-stával funkciu predsedu (1970 – 1988). Jeho nasledovníkom sa stal hokejista Marián Šťastný. Bol predsedom Kanadskej rady ludo-vého umenia, Združenia etnickej tlačé, početných spoločností, spolkov a korporácií. Pretože vyrástol v gréckokatolíckom ná-boženskom prostredí svoju vieru si zachoval a rozvíjal aj v Kana-de. Preto na svojom pozemku

v Unionville dal postaviť **Katedrálu Premenenia Pána**, podľa vzoru gréckokatolíckeho kostola Ochrany Panny Márie v rodnom Veľ-kom Ruskove, ktorú v septembri 1984 posvätil pápež Ján Pavol II.

Za svoju mimoriadnu podnikateľskú, ale i národoprospnú čin-nosť bol významenavy mnohými význameniami, z ktorých vyberá-me Pápežské významenie: Rad veliteľa rytierov Svätého Gre-gora Veľkého, Čestný doktorát troch kanadských univerzít, Rad Kanady. Nemci mu udelili Cenu Karola IV. Slováci až v roku 1990: Národnú cenu SR in memoriam, a v roku 1995 najvyššie štátne významenie, Rad Bieleho dvojkríža I. triedy, in memoriam. V bratislavskej Petržalke je po ňom pomenovaná ulica a v Trebi-šove námestie.

Zomrel 23. marca 1988 vo veku 66 rokov na infarkt v kanad-skom Toronte.

Ako som sa stal baníkom

Ako som sa stal banikom.

Teraz, v čase coronavirusu, čo má človek robiť, keď je na dôchodku, ak nie spomínať na mladé časy.

Bola práve jar roku 1977. Čas, keď práve prebiehali prijímačky na stredné školy, pre tých, ktorí už museli opustiť lavice základnej školy. Už som absolvoval prijímacie pohovory na Strednú odbornú školu stavebnú v Rožňave. Vedel som, že som ich zvládol s úspechom a už som len čakal na odpoveď zo školy, že som prijatý.

Slnko krásne spríjemňovalo nedelňé ráno, na oblohe ani baránka, nuž žiadalo sa, ísť aspoň do lesa, aby mama zasa nenašla pre mňa nejakú robotu. Od plánov k činom nikdy nebolo ďaleko. Hoci ešte neboli mobily, ale ani nás v tom čase neboleli nohy, zájsť za kamarátmi. Slovo dalo slovo a už bol plán hotový.

„Idze š e na Verchy.“ Do chlebníka chlieb, slaninku, cibulu a pohodlné baganče. Výprava sa pohla. O veselosti nebolo núdze. Vybrali sme sa rovno na Závistiivec (pár domov na strmom kopci v Rudňanoch) a odtiaľ východným smerom.

Cestou sme si rozprávali okrem iného aj o svojich predstavách o budúcnosti, ale hlavne v spojení s kočkami. Poznali sme každý chodník, nemuseli sme sa báť a ob-zerat’ za značkami. Nohy nás samé niesli. Prvá zástavka pri chate Hájenka, medzi Rudňanami, Švedlárom a Poráčom. Chata síce zamknutá, ale krásne prostredie, jednoduchý – zhlobený stôl, lavičky, kamenný kruh, dôkaz na založenie ohňa. Na-čase.

Veď je skoro obed. O chvíľu už aj blčal. Aj schopné ražne boli opreté o stôl. Vďaka predošlým návštevníkom sme nemuseli stružlikať nově. Hned sa opekalo.

Chutilo. Po ťochých odkráčanih kilometroch dobre padlo si na chvíľu ľahnúť. Veď bol máj. Zem už nie je studená. Slniečko páliło, vetrik nezavial. Stihli sme sa aj opa-ľovať. Lenže...

Lenže nás dvíhlo na nohy smäd. Ráno si nikto zo sebou nezobral vodu. Bolo treba zberať sa do doliny. Dole kopcom sa išlo ľahšie, lebo nás hnala vidina chladenej malinovsky.Najbližšia krčma bola U špekulantov, v bývalej kolkárni za budovou Miestneho národného vý-boru.

Rýchlo sme zbehli z Vrchov, cez Pasienky dolinkou k Krátkej dolke, trocha hradskou a už sme boli pri krčme. Už vonku sme počuli hurón-sky smiech.

Pri vstupe nás zahamovali dva neprijemné zážitky. Naše oči zvyk-nuté na slnko, zrazu sa nevedeli zorientovať v tme miestnosti a plúča zvyknuté na horský vzduch, ovalil cigaretový dym, ktorý sa dal krájať. Ale darmo. Smäd je smäd. Kým nám krčmárka načapovala Kofolu, Jožo objavil voľné miesto pri stole. Jednu stoličku sme si prisunuli a na-tiahli uši, lebo za chrbtom sa práve končilo zaujímavé rozprávanie zo zážitkov z bane. Bodka? Hlasný výbuch smiechu tam sediacich chlapov. Známych baníkov. Len čo tento utíchol, zberá sa rozprávať chlap ako hora. Keď zdvihol ruku, až som sa zľakol. Ako moje dve dlane dokopy. Začal:

Znace hlopi. To bulo, keď ešči ja bul učeň. To ešči placilo heslo „Ja som baník, kto je viac.“ Ta ftedy še prijímalo do bani šicko, čo malo ruky, nohy. Ba aj i dzfejčeta a ženy. Každú ruku trebalo.

Stavjali še štreky, prehrady, fabriky, vyrajbali še motore, traktore. Železa trebalo fšadzi veľo. Ta šeprihlašili aj i Laci s Dežom. Samozrejme, nedal ih veduci doraz na porub. Dal ih zaučac ku naražauu vozoh do kletki šahti. Keď už buli po dvoh týžňoh zaučene skúšenim naražacom, ostali robic sami.

Tu pita Laci požičic Imra dvavec korun. „Neboj še, vracim cil!“ Dežo nadrucil Jo-skovi. „Mohol bi ši me podnuknac zakuric, bo som si zapomnul zobrac. Stalo še. Ale prešla viplata, i druha a nič. Pres šihtu ševecej razi stalo, že šeľhlopom jakoška zo-sihali cigareti f hlebniku aj bez pitaňa. Pištovi še stracila šekerka, keď mu ju najvecej trebalo. A niľto o nej nič neznal. Mišovi še stracila s hlebnika džešata. Dobra, domaca kolbasa. Že možno patkaň. Ale nikdzi ani falatek novinkoh, vo fterich bula zabalena. Povedzec nemožeš nič, keď ši neulapil. V bani še ale nič neutaji. Doznal še to i stari Ďuro. Robil strojnika na šahce. Bival calkom blisko, z druhej strani cesti.

Mal ras poobedňajšu šihtu a vidzel, že faraju aj i Laci s Dežom. Keď mužstvo sfa-ralo, mal kus volnejši a keď prišla za nim na dvoršahť jeho čarna koza, plan bul hnet hotovi. Vžal kozu do strojovni, vibrál farbu, namaloval koze rohi na červeno, bradu na zeleno, fcisnul kozu do kletki a pomali puščal na osme patro, dze znal, že čekaju na polne vozi tote dvojo kamaraci. Kim bula koza f cme, bula ciho. Kedk letka zastala na osmim etažu (dze šedzeli te dvojo) koza šeprednima kopitka mi oprela o pletivo na dzverkoch a zvolala to svojo meée...

Laci šičil Deža kolo plecoh a kriči „Užar. Čertos, djablus“, a kamaraci puščili do gači.

Stari Ďuri kozu vícahnul hore, pohnal von še pasc a čeka čo budze dalej. Štajger vola do strojovni, preco neľaži? Ďuro hvari. „Zdola nebili signal, že treba cahac“.

Sfáral štajger sam do bani a na osmim patre dluha rada polnih vagonoch a nara-žacoh nikdzi. Volá, kriči, hleďa, až ih našol v budze, dze hodzja hlopi jesc, jak šetrimu kolo plecoh a solzi še im leju.

„No, čo je, čo neľažice? Polne vagony stoja a vy co?“ – kriči majster.

„Majster, bul po nas čert, ľem sme še mu nedali. Ber nas von, bo mi sami do kletky nevejdzeme“.

Majster sa zatváril vážne a hovorí. „ Čo to trepece. Jakí čert? Čertoh net a si ne-vimišľajce.“

„Majster, nebalamuc nam do mozgi. Mi sme vidzeli do svojo vlastni oko i čuli do svojo vlasni uho jak nas volal...pocešééém... Ber nas von a nesceme ani bansky zarobek, ale vecej nerobime.“

Štajger vyprevadil z bane kamarátov Laciho a Deža, k naražaniu poslal zámoční-kov a viacej sa v bani neštrácalo ani náčinie, ani jedenie, len tetka Katrena nechcela pustiť do chlievika svoju kozu, kým ju dážd’ neumyl. Koľko hubovej dostal doma zato starý Ďuri, to už sa nepriznal, ale Imro s Joskom mu kúpili plnotučné pivo.

Starý Gejza H. to zakončil ako sa na banika patrí, aj keď nepublikovtelno sloven-činou. Odmenou mu bol silný, nesilený smiech a potlesk.

To však nebol koniec, Potom sa zasa začali sypať vtipné i humorné zážitky. Každý rozprávač chcel tromfnúť toho predošlého. Najmä to, ako sa aj staré podrazy vracajú. Aj keď’ hodne neskoro.

Ešte sa jeden z kamarátov obzrel a zbadal v kúte pri stole otca. „Otec, mohol by si kúpiť ešte po jednej malinovke.“

„No hej. Od malinovsky ci zardzaveje žaludek a ja cebudzem ľečić? Donešem vam po pive.“

Doniesol. Veľké a plnotučné. Pre všetkých piatich. Naše vysmädnuté hrdla ich vypili akoby boli s medom. Lenže my sme mali po pätnásť. Keď sme zbadali, čo sa nám robí v hlavách, chceli sme rýchlo vypadnúť na čerstvý vzduch, ale nohy akosi nechceli vstávať a hlavám sa žiadalo počúvať ďalšiu zábavnú scétku ktorá lákala naše uši od začiatku. „A znace hlopi, jak stari Dzedek dostal meno PRIVARENI? Ja ešči bul hlop f najlepših rokoh, ket Mihal še zbiral už do penziji. Už ho robota nebavila, ta rad ju nehalval pre mladših. Keďze špekulanta ho bulo dosc, ešči vĳital od majstra fasovaci listek na mon-terki aj boganče. To še mi potom zejže i kolo domu... Stalo še. Monterki doras zobral domu, ale boganče si scel vilepšic, kim ma pri ruke sersan, jakí potrebuje.

Vyrobil si podkofki potrebnej veľ-kosci i blaški na špice. Do opetkoh i pod blaški vírezal do skuri potrebne halboko, tam našruboval malučkima šrubečkami potkofki, žebi nevíkosiľil opsece nabok a tieš blaški, žebi neodbil špice na bogančoh.

V dielni še temu venoval kelo-ška dni. O robotu už nestal. Šak ši mlatši, ta zrob! Ja som še už naro-bil dosc. Keď buli hotove, ta žebi še nepovedalo, že ih nenoši, ta hnedka sebe ih obul. Je ceplo, suho, dneš ih nezagabem.

Blížil še Dzeň banikoh. Veduci useku vidal šlosarom rozkas: Upra-tac dvor! Pre Mihala robota? Su mlatše, ta neh robia. Samše postavil na veľku, hrubu železnu platňu, čo bula blisko dielni a zakukal še na les, cestu, mračna, motore, či lem sam

do sebe? Dľuho tak stal. Nič nevniMAL.

Pred dielnu huči zapnutá veľka zvráčka – Triodina. Jedinečná príležitosť, splatiť starú dluzobu.

Stačili dva kratke zableski – zvarki. Mihal ih ani nezaregistroval. Ostatni chlopi robia jakbi nič, len sleduju, čo budze dalej. Keďše už blížila trinasta hodzina a už aj Mihal še zbira do šatni, ziscil, že še nemože s platni pohnuc. Ani s jednu nohu. Bul privareni. Spuščil sumar vulgarizmoh, dlukši, jak litanije, ale ani to nepomahalo. Mušel še zobuc zo svojih novih bogančoh a isc vo fusekloh do dielni, na smieh os-tatnim, zobrac si sekač a mlatek, prešeknuc zvarky, v dielni obrušic a vyzvedal, fto še to opovažiť. Vínik še nenašol. Či to bulo zato, že nehal ostatnih robic, kim sam lem stal, či to za te neodrobene dni pre boganče, či to bulstaršinevraceni dluh, fto znal, nepovedal, ale už o 14.00h. v šatni a neskorši f autobuse šeozivalo-privareni, privareni, privareni... Češko bulo odrobic ostatni mešac...

Veď aj tak sa na to pamätalo len dovtedy, kým sa nevyskytol nový vtipný žart – výmysel.

Baňa – to skala. Skala, ale tvrdá. Tvrdá skala, ešte tvrdši chlapi. Tvrdé náтуры, tvrdé mozole, tvrdá reč. Aj keď’ často cez nepublikovateľnú slovenčinu, ale s čistým srdcom, krištáľovým charak-terom, priateľskou rukou. Vždy ochotní nasadiť za ka-maráta aj svoj život. Veď na kamarátstve, ako na lásku neraz závisí nie len zdravie, ale aj život.

Vedia si pomôcť, usmeriť byť príkladom pracovitosťou, keď si to situácia vyža-duje.

Baníci sú chlapi aj do koča, aj do voza. Urobiť si vedia všetko, čo potrebujú k ro-bote i k domu. Aj cez tie vulgarizmy, ale po šichte si ľapnú po pleci, vypijú spolu pivko a všetko zlé je zabudnuté. Zasa sú kamaráti.

Aj toto humorné nedelňé popoludnie malo zásluhu na tom, že keď som obdržal odpoveď z Rožňavy, zatelefonoval som, že ruším prihlášku na SOŠ stavebnú. Po dohode s kamarátmi z dediny, ktorí boli rozhodnutí nastúpiť na tunajšie učilište, roz-hodol som sa aj ja prihlásiť za zámočníka, lebo ma lákala práca poznať a opravo-vať stroje. Dokončil som učenie s maturitou, stal som sa aj banským záchranárom, priučil sa mnohým ďalším remeslám a dodnes neľutujem ani na minútu, že som sa ako pätnásťročný rozhodol ísť.

Naozaj som v bani poznal nie len veselých, ale aj múdrych a statočných ľudí, pred ktorými je hodno sa skloniť. Dodnes by som nič nemenil na svojom živote.

nika do roku 1970. V roku 1970 bol menovaný do funkcie podnikového riaditeľa Železorudných baní Spišská Nová Ves, ktorý zastával až do svojho odchodu do dôchodku v roku 1982. Aj ako dôchodca ďalej pracoval, najprv v Železorudných baniach, potom v Inštitúte výchovy Generálneho riaditeľstva Rudných baní a magnezitových závodov Bratislava v Hrabušiciach. Po roku 1990 pracoval ako samo-statne zárobková osoba, pokiaľ mu to zdravotný stav dovoľoval. Všade využil svoje bohaté skúsenosti.

S jeho menom sa spája úspešná éra modernizácie a investičnej výstavby v závodoch Železorud-ných baní. Zaslúžil sa o rozšírenie výrobnéj základne podniku založením strojárskej výroby v Spišskej Novej Vsi, Rožňave a v Švábovciach. Aj jeho zásluhou získal podnik viacero úspechov, ocenených udeľením viacerých rezortných a štátnych významenari.

Éra jeho pôsobenia vo funkcii podnikového riaditeľa sa spája s rozsiahlou výstavbou sociálnej in-fraštruktúry: nájomných bytov, materských škôl a kultúrnych zariadení určených pre zamestnancov podnikového riaditeľstve v Spišskej Novej Vsi a závodov v Rožňave, Rudňanoch, Krompachoch, Slovinkách, Smoliniku... V meste Spišská Nová Ves sa zaslúžil o výstavbu Domu kultúry, zimného štadión, športovej haly a krytej plavárne. Jeho pozitívny vzťah k sociálnemu a spoločenskému vývoju v meste sa prejavil podporou športu. Dlhodobو podporoval Telovýchovnú jednotu Lokomotíva Bane Spišská Nová Ves po personálnej, investičnej a finančnej stránke. V roku 2009 získal ocenenie Mesta Spišská Nová Ves za celoživotné zásluhy o rozvoj mesta, v roku 2011 sa stal držiteľom Ceny predsedu Košického samosprávneho kraja.

Publikoval odborné články zamerané na ekonomiku banskej výroby v časopise Rudy. V roku 1969 sa zaslúžil o organizovanie konferencie o ekonomickom postavení baníctva v štáte. Patril medzi za-kladajúcich členov Banického cechu Rudňany, v ktorom bol dlhé roky aktívnym členom a čestným predsedom.

Marián Jančura

Ján Pižem

POPIS ÚČELU A VYUŽITIE BANSKÝCH ŠÁCHT NA BANSKOM ZÁVODE V RUDŇANOCH

Šachta MIER – stručný popis a jej využitie:

Jedná sa o hlavnú dopravnú šachtu a slúžila na odťažbu rudy z Bane východ (BV) a Bane západ (BZ) z hlbinných obzorov, a to zo VI.,VIII. a X., X., XIII., XVI. a XIX. obzoru.

Pôvodne bola vyhlbená z povrchu po úroveň X. obzoru a následne bola 2x prehlbovaná, prvé prehlbovanie do úrovne XIX. obzoru, ďalšie prehlbovanie do úrovne XXII. obzoru.

Prvé hĺbenie zabezpečilo rozfáranie šachty na Rochus obzore, VI. obzore, VIII. a X. obzore. Nárazisko Rochus obzoru bolo v hĺbke 38 m od povrchu a spodné 3 obzory boli zaústňované v 50 m intervaloch. Obzory zaústnené v druhej a tretej etape boli zaústňované v 75 m intervaloch.

Narážanie banských vozov do klieťky sa na ťažobných obzoroch prevádzalo plne mechanizovaným narážacim zariadením, a to plné vozy vyrážali prázdne, ktoré sa dostávali do behu cez šachtové obzorové ochozy.

Na Rochus obzore vyrážanie plných banských vozov z klieťky sa prevádzalo prázdnyimi vozmi. Po vyrazení plných vozov sa tvorili na nárazisku vlakové súpravy (tripy) o počte 40 malých priestorových vozov (MPV), alebo 20 veľkopriestorových vozov (VPV).

Ucelené súpravy MPV boli dopravované na výklopníky na starú úpravňu(Zabijanec) a súpravy VPV na hrubú drviareň Nového priemyselného závodu.

Ťažný stroj a návážné zariadenie šachty bolo projektované na ťažbu 1 milióna ton rudy za rok. Treba poukázať, že plánovaná ročná kapacita hlavnej šachty bola dodržaná, a to 700 tisíc tonami rudy a 300 tisíc tonami hlušiny.

Núdzové fáranie z jednotlivých obzorov na povrch šachty bolo zabezpečené fáracím oddelením (kovové rebríky).

V šachte v strojnom oddelení boli namontované potrubia pre odčerpávanie banskej vody a pre stlačený vzduch, káblove rozvody vysokého elektrického napätia, signalizačné káble, káble dispečerského a šachetného telefónu.

Šachta JOZEF

Jedná sa o najstaršie vertikálne banské dielo, ktoré bolo situované vo východnej časti dobývacieho poľa, presnejšie v oblasti Banísk.

Pod vplyvom postupného zostupovania banskej činnosti do hĺbky šachta bola etapovite prehlbovaná s tým, že ťažný stroj sa z povrchu premiestnil do podzemia.

Prvotná dvojčinná klieťková ťažba bola s pohonom banského gápla fahaného konským záprahom.

Po elektrifikácii bane šachta je vybavená dvojčinným ťažným strojom a kovovou konštrukciou šachetnej veže.

Pri prvom prehlbovaní šachty došlo k premiestneniu ťažného stroja do podzemia.

Posledná fáza využívania šachty Jozef bola výlučne na medziobzorovú dopravu materiálu bez fárania mužstva.

Šachta PÄTORAKÁ I.

Bola umiestnená v centrálnej časti Droždiak žily, Pomenovanie šachty je odvodené od realizátorov spoločného hĺbenia šachty, a to piatimi koterbaškými ťažiarstvami.

Šachta slúžila na fáranie mužstva, pre dopravu materiálu a dopravu základkového materiálu.

Šachta bola vyhlbená po úroveň X. obzoru. Obzory Krížový, Druhý lauf a Rochus obzor boli náraziskami zaústnené približne po 25 m do hĺbky. Obzory VI.,VIII. a X. boli náraziskami zaústnené po 50 m do hĺbky. Ťažné zariadenie bolo dvojčinné klieťkové s dvojbubnovým ťažným strojom s elektrickým pohonom. V profile šachty bolo okrem klieťkového ťažného oddelenia fáracie oddelenie a strojné oddelenie vybavené energetickými a signalizačnými rozvodmi.

Šachta bola nevhodne umiestnená takže viazala zásoby kvalitného sideritu, ktoré sa nachádzali v šachtovom ochrannom pilieri.

Ďalším problémom pre šachtu bola blízkosť kompresorovej stanice na výrobu stlačeného vzduchu s dominantnou chladiacou vežou pre vodné chladenie kompresorov.

Uvedené problémy boli rozhodujúce pre vyrazenie novej šachty Pätorakej II.

ŠACHTA PÄTORAKÁ II.

Nová šachta bola osadená južne od Šachty PRP I., v nadloží Droždiak žily a bola

určená pre sprístupnenie ťažobných priestorov pod X. obzorom (XIII. a XVI.). Bola vyhlbená na úroveň XXV. obzoru s cieľom overiť zásoby zrudnenia pod XVI. obzorom. Bola vybavená moderným dvojčinným ťažným zariadením. Zabezpečovala fáranie mužstva a odťažbu jaloviny spod XVI. obzoru. V šachte boli namontované rozvody energií a signalizácie.

Poznámka: nárazisko na XXV. obzore bolo v hĺbke -42,3 m pod hladinou mora.

ŠACHTA ZLATNÍK

Šachta bola vyhlbená pre potreby Geologického prieskumu Spišská Nová Ves. Jej cieľom bolo spresnenie ťažobných zásob na zlatníckom ložisku, ktoré boli overené hĺbkovými vrtmi.

Šachta bola vyhlbená z povrchu na úroveň X. obzoru. V šachte bolo zafárané nárazisko VII. obzoru.

Po overení zásob bankým spôsobom – vyrazením obzorovej chodby na úroveň X. obzoru bolo ložisko so šachtou odovzdané ťažobnému závodu.

Zariadenie šachty, t.j. dvojčinná klieťková doprava bola vedená pomocou vodiacich lán pre fáranie, dopravu materiálu a ťažbu horniny z raziacich pracovísk čo nevyhovovalo pre dopravu ťažobného závodu.

Závod Rudňany technicky doplnil vertikálnu dopravu s vytvorením voľnej výšky v šachtovej veži. Po zabudovaní nosníkovej konštrukcie a drevených sprievodníc v šachte sa vytvorili podmienky pre bezpečnú vertikálnu dopravu. Po prevedeníých úpravách a vybudovaní vozíkového behu na povrchu boli zahájené ťažobné práce, ktoré boli realizované do roku 1992, do vyhlásenia Útlmového programu rudného baníctva.

ŠACHTA ZÁPAD

Šachta bola situovaná na západnej hranici rudňanského dobývacieho poľa.

Bola vyhlbená pre potreby Geologického prieskumu Spišská Nová Ves s cieľom previesť dorozvedku na geológmi predpokladané pokračovanie bindského zrudnenia v rudňanskom dobývacom poli, ktoré skončilo s negatívnym výsledkom.

Bolo rozhodnuté o využití jamového kómina pre sprístupnenie a otváрку severných sideritových žíl nachádzajúcich sa severne od rudňanského poľa.

Z uvedeného dôvodu Železorudné bane prevzali Šachtu Západ s technickým vybavením pre potreby Geologického prieskumu.

Bol vypracovaný projekt prestavby šachty pre potreby ťažobného závodu. Projekt bol dodržaný a zrealizovaný v celom rozsahu, ale pre vyhlásenie Útlmového programu rudného baníctva na Slovensku využívanie šachty sa v roku 1992 ukončilo.

ŠACHTA PORÁČ

Je situovaná vo východnej časti Droždiak žily. Zabezpečovala vetranie dobývacích priestorov celého banského komplexu.

Jedná sa o banské dielo na ktoré bol napojený hlavný banský ventilátor. Poznámka: Po vyhlásení Útlmového programu rudného baníctva šachta bola využívaná na ťažbu barytov, fáranie mužstva, dopravu materiálu.

V roku 2020 došlo k ukončeniu ťažobných prác barytu a Šachta Poráč s jej technologickou vybavenosťou je ponechaná pre možnosť zriadenia banského skanzenu.

Poznámka: Okrem šachtiet s ťažnými vežami ťažobný závod mal dve slepé šachty (strojovne v podzemí).

ŠACHTA KRÍŽOVÁ

Umiestnená na Hrubej žile a vyhlbená z úrovne krížového obzoru (Krajšlogu) na úroveň X. obzoru. Zabezpečovala fáranie mužstva, dopravu rudy, hlušiny a materiálu. Od roku 1955 bola využívaná jedine na dopravu materiálu z úrovne Rochus obzoru na X. obzor.

ŠACHTA GECWÄNG

Vyhlbená pre potreby úseku Nová štôlna z úrovne nultého obzoru na úroveň piateho obzoru. Využívaná na dopravu mužstva, dopravu rudy a hlušiny, materiálu, nainštalovanými energetickými rozvodmi.

Ukončenie ťažobných prác po Vyhlásení útlmu rudného baníctva v roku 1992.

Ing. Vladimír Klaučo

História prieskumu a ťažby rúd v Novoveskej Hute

Časť 1. Medené a železné rudy

Oblasť Novoveskej Huty je časťou Spišskej Novej Vsi, kde z hľadiska histórie hovoríme o ťažbe 5. nerastných surovín. Sú to: medené rudy, železné rudy, sirany, uránové rudy a stavebný kameň.

Starú banskú históriu Novoveskej Huty dokumentujú staré haldy, opustené banské diela, zvyšky po zhuťňovaní, dobové obrázky, ale i písomnosti a staré banské mapy. Prvé doložené historické pamiatky o ťažbe medi v Novoveskej Hute sú z 13. storočia, v súlade so vznikom Spišskej Novej Vsi. V roku 1271 boli mestu udelené banské privilégiá kráľom Štefanom V., a v roku 1312 bola táto výsadná listina potvrdená Karolom Róbertom. Samotná Novoveská Huta, ako banská osada sa spomína v dokumentoch z roku 1383. Na báze medi z Novoveskej Huty pracovalo známe zvonolejárstvo (najznámejší zvonolejár majster Konrád), ale i medenokováčstvo.

Konkrétne údaje o ťažbe sú zo 16. storočia. Bane na meď sa nachádzali pod Strážanským kopcom (Leithaus), pri prameni Holubnice a pod Malým Muráňom. Dominantné postavenie malo ťažiarstvo Johannis a Doleveika. Železná ruda sa tu ťažila len lokálne a to v oblasti Kráľovského potoka. V roku 1748 baníci Spiša a Gemera založili Spolok banských ťažiarov pre Spiš a Gemer, do ktorého vstúpili i novoveskí ťažiarri a to v roku 1766 i napriek tomu, že mesto bolo v tom čase v zálohu Poľska. V roku 1771 bola daná do prevádzky huta Johanní, kde sa spracovávala medená ruda. Huta bola v prevádzke ešte v roku 1885 a jej vyše 100 ročná existencia bola ukončená v roku 1888 spolu i s banskou činnosťou.

Na základe štúdie banských máp najvýznamnejšou baňou bola Johanní, kde v roku 1768 bolo postavené ťažné unikátne odvodňovacie zariadenie. Jedným z najstarších ťažobných diel tohoto ťažiarstva bola jama Jahannis (Strojná šachta). Táto jama bola zo všetkých diel najdlhšie v prevádzke a je ju možné považovať na základe historických údajov za priekopníka banskej techniky na Spiši. Na základe štúdie banských historických máp a záznamov (Lazar, 1957; Daniel 1989) je možné uviesť:

– hĺbka jamy Johannis bola 160 m

– jama mala 4 obzory, z ktorých boli razené banské diela:

Hĺbka	Rozsah banských chodieb
1. obzor Jozefi	65 m 335 m
2. obzor Schickerov	102 m 600 m
3. obzor Terezia	132 m 650 m
4. obzor Probstner	160 m 700 m

Okrem uvedených banských horizontov boli razené i medziobzory z kominov a hĺbení. Okrem toho bola vyrazená i Johannis – dedičná štôlna o dĺžke 1260 m.

Od začiatku 15. storočia mala Spišská Nová Ves banského richtára a od roku 1435 banského sudcu, ktorý povoľoval kutanie a dobývanie nerastov, ale nad touto prácou vykonával aj dozor. Medené rudy sa ťažili v lokalitách Leithaus, Hufnagel so štôľňou na vrchu Fischer, Hüll Bergu (Hýľ) so štôľňou na Teufelskopfe (Čertovej hlave), ďalej to boli bane pod Muráňom a bane pri prameni Dubnice (Taubnitz Bach – Holubnica). Meď z týchto baní sa vyvážala na trhy do celej Európy. Jej cena sa prvýkrát uvádza na trhu v nemeckom Marienburgu, a tu sa tiež dozvedáme jej názov, pod akým sa predávala. *„Neudorfer Kupfer“* (Novoveská meď). Pod týmto obchodným menom bola meď z menovaných baní známa po celom Rakúsko – Uhorsku ako i v celej Európe.

Celkove v oblasti Novoveskej Huty bolo zistených viac než 8500 m historických banských chodieb a viac než 1000 m dovrcných kominov a hĺbení. Porovnaním máp, ako i banskými prácami po roku 1950 sa zistilo, že nie všetky banské diela sú v mapách a to vzhľadom k tomu, že banské mapy sa po roku 1848 nezachovali. Vydobytá plocha zistená podľa máp predstavuje 250000 m², čo predstavuje 560000 t vydobytej rudy (Daniel 1989), Lazár (1957) uvádza 450000 t.

V II. polovici 19. storočia ťažba tak ako v iných historických reviroch upadala a v roku 1888 po zrušení zmluvy medzi *„Waldburgerschaft“* a novoveskými ťažiarmi sa zastavuje. Likvidácia jamy Johannis bola uskutočnená zásypom do cca 95 m v roku 1885. Tým sa končí historická ťažba v Novoveskej Hute.

Po zastavení ťažby ťažiariska spoločnosť tieto pozemky predala. Ich kupcom sa stalo konzorcium „Kúpele“, účastinná spoločnosť. Konzorcium sa uvádza aj ako *„spoločnosť novoveských občanov“*. Hlavnými častinármi boli: Ing. Koloman Münnich, Ľudovít Schwartz, Dr. Aurel Münnich, Opát Štefan Košťalik, Ľudovít Neubaver, Jozef Marschalko, Otto Klug. Účastinná spoločnosť dala odpratať haldy trosiek a priestor upravila na stavebný pozemok. Roku 1890 na upravenom pozemku haldy šachty Johannis konzorcium vybuodovalo nákladom 45000 zlatých letovisko „Novoveské kúpele“, resp. v dobovej maďarčine „Iglóftűred“,

Ďalšia etapa prieskumných a ťažobných prác (okrem síranov) bola až po roku 1945, ale to je už história uránového veku.

Jozef Daniel

PROFILY BANSKÝCH SPOLOČNOSTÍ PÔSOBIACICH NA SPIŠI

Železorudné bane, národný (štátny) podnik Spišská Nová Ves

Najvýznamnejším bankým podnikom v období po druhej svetovej vojne na Slovensku boli Železorudné bane, národný podnik Spišská Nová Ves.

Vznikli dekrétom prvého povojnového prezidenta Československa Eduarda Beneša č. 100/1945, ktorým boli znárodnené bane a ďalšie podniky ťažkého priemyslu. Podnik Železorudné bane bol založený na základe vyhlášky ministra priemyslu č. 1113/1946, a to zakladacou listinou ministra priemyslu č. IV/1-207,454/1947.

Pri svojom vzniku dostal do vienka rozsiahly banský majetok 11 medzivojnových banských spoločností najmä v Spišskom a Gemerskom regióne. Patrili sem podniky Drevársky a banský priemysel, úč. spol. Bratislava, závod Markušovce, Varínske asfaltové a banské ťažiarstvo, úč. spol. Žilina, závod Varín, Krompašské závody na meď, úč. spol. Bratislava, huta v Krompachoch a baňa v Slovinkách, Pyrit, širokýzové, železo a medenorudné bane, úč. spol. Smolník, závod Smolník, Mestské bane Dobšiná, Ruda, banské a hutnícke závody, úč. spol. Koterbachy, závody Rudňany a Kišovce, Účastinárska spoločnosť, predtým Coburgove banské a hutnícke závody Bratislava, závody Dobšiná a Mlynyky, Železiarne Podbrezová, úč. spol. Bratislava, závody Podbrezovský Železník, Kubická pri Brezne nad Hronom a kutacie závody, Štátne banské a hutnícke závody Rožňava, závody Nadabula a Licince, Banská a hutnícka spoločnosť, zastupiteľstvo v Bratislava, závody vápencový lom Polom a vápenka vo Varíne, Švábovce, Máriahuta, Rimamuránsko-Šalgotarjánska železiarska úč. spol. Budapešť, zastupiteľstvo v Bratislave, závody Rožňava, Rožňavské Bystré, Drnava, Luciabaňa a Rufus, Nižná Slaná a Vlachovo, Železník (Ríma), vápencový lom Gombasek, Rákoš a Lesný závod v Rimavskom Brezove

Veľká časť tohto majetku mala dubiózny charakter a časom bola predisponovaná do iných priemyselných rezortov. Ložiská nerastov, hlavné rúd, boli vo väčšine prípadov značné vyčerpané a ťažba nerastov na nich nebola možná. Podnik preto postupne prešiel očistným vývojom a formovaním koncepného riešenia ťažby rudných nerastov. V rokoch 1946 – 1949 došlo ku zlučovanie resp. zániku menších závodov, oddeleniu huty v Krompachoch, vápenky vo Varíne, lesného majetku pod Československé štátne lesy, pričleneniu prevádzok Varín-asfalt a antimonitová baňa Helcmanovce pod Rudné bane, n. p. Banská Bystrica. Samotné Železorudné bane ako organizačná jednotka prekonaliturbulentné obdobie reorganizačných zmien, keď v roku 1950 boli rozdelené na tri samostatné podniky: Gemerské železorudné bane, n.p. Rožňava (závody Rožňava, Železník, Nižná Slaná, Dobšiná, Drnava, Štítnik-Hrádok), Spišské železorudné bane n. p. Spišská Nová Ves (závody Markušovce, Mlynyky, Luciabaňa, Rudňany, Slovinky, Smolník) a Mangánorudné bane, n. p. Poprad (závody Kišovce a Švábovce). V roku 1956 potom došlo ku zrušeniu Mangánorudných baní a závody Kišovce a Švábovce boli pričlenené k Spišským železorudným baniam Spišská Nová Ves a zároveň vznikol samostatný n.p. Železorudné bane Rudňany. V roku 1958 bol obnovený národný podnik Železorudné bane Spišská Nová Ves, zložený z 9 základných závodov: Rudňany, Rožňava, Švábovce, Mlynyky, Slovinky, Nižná Slaná, Smolník, Luciabaňa, Železník, zrušené boli závody Markušovce, Máriahuta, Kišovce, Dobšiná, Drnava a Vlachovo. Ďalšou reorganizáciou v roku 1963 došlo k zníženiu počtu závodov na 6 (Smolník, Rožňava, Nižná Slaná, Rudňany, Slovinky, Švábovce), pričom vznikli nové závody Mlynyky, Železník a Luciabaňa.

V roku 1969 vznikol Bansko-montážneho závod v Spišskej Novej Vsi, pričom počet banských závodov sa zredukoval na 7: Smolník, Rožňava, Nižná Slaná, Rudňany, Slovinky a Švábovce.

Tento stav pretrval až do konca 80. rokov 20. storočia, zanikol jedine banský závod vo Švábovciach, ktorý prešiel na strojárenskú výrobu. Do likvidácie prešla aj ťažba vyčerpaného ložiska Smolník, náhradou malo byť otvárané ložisko Fichtenhübel.

V roku 1988 došlo k transformácii podniku na Železorudné bane, š. p. Spišská Nová Ves.

Osud Železorudných baní v poslednom decéniu 20. storočia ovplyvnili zmena spoločenského usporiadania a štátny útlm rudného baníctva. Štát prestal dotovať stratovú banskú výrobu železných a medených rúd a umožnil rozsiahlu, chaoticky poňatú likvidáciu banských zariadení sprádzanú masívnym prepúšťaním zamestnancov, likvidáciou celých technologických celkov a zánikom veľkého množstva prevádzok. Zlyhala tiež nedomyšlená koncepcia náhradných výrob, ktoré mali nahradiť zanikajúcu banskú výrobu.

V roku 1996 došlo k rozdeleniu Železorudných baní za vzniku podnikov Želba, š.p. Spišská Nová Ves a Bane, š.p. Spišská Nová Ves. Želba, š.p. prevzal majetok súvisiaci s aktívnou banskou činnosťou a výrobou (ťažba rúd v Rudňanoch, Nižnej Slanej, Slovinkách, Rožňave, strojárenská výroba v Spišskej Novej Vsi a Švábovciach). Vznikli nové výrobné zariadenia: ťažba evaporitov a náhradná výroba (strojárenská, stavebná, výroba sanitárnych predmetov v Slovinkách). Uvažovalo sa s ťažbou rúd zo Striebornej žily v Rožňave a začalo sa s ťažbou anhydritu v lokalite Šafárka. V rámci podniku Bane š.p. Spišská Nová Ves úsek zaoberajúci sa útlmom rudného baníctva prešiel v roku 1997 pod Rudné bane, š.p. Banská Bystrica, stredisko Spišská Nová Ves, z úseku vysporiadania dubiózneho majetku vznikli Bane, š.p. Spišská Nová Ves v likvidácii.

Pod tlakom vtedajšej štátnej hospodárskej politiky sa v roku 1998 uskutočnila privatizácia majetku a vznikla spoločnosť Želba, a. s. Spišská Nová Ves. Sprivatizovali sa a osamostatnili Bansko-montážny závod v Spišskej Novej Vsi a neskôr aj strojársky závod vo Švábovciach.

Podniku sa nedarilo banské podnikanie so ziskom a hromadiť dlhy. V roku 2002 bol na jeho majetok uplatnený zákon o konkurze a vyrovnaní a správu nad podnikom Želba, a. s. Spišská Nová Ves v konkurze prevzala správkyňa konkurznej podstaty. Konkurzné konanie skončilo v roku 2003 predajom majetku Želba, a. s. Spišská Nová Ves novovznikutej spoločnosti, a. s. Siderit Nižná Slaná, časť majetku (okrem závodu Nižná Slaná) potom odkúpila firma Rudohorská investičná spoločnosť, s. r. o. Spišská Nová Ves (od roku 2007 akciová spoločnosť).

Baníctvo pokračovalo v Rudňanoch dobývaním baru. Banskú činnosť pre Rudohorskú investičnú spoločnosť vykonávala spoločnosť SABAR, s. r. o. Markušovce, ktorá sa stala aj správcom majetku zaniknutých závodov v Rudňanoch, Rožňave, Smolníku a Slovinkách a zaviedla výrobu plastových okien v Markušovciach. Ťažbu železných rúd v Nižnej Slanej prevzala spoločnosť Siderit, tá však skončila s činnosťou v roku 2008 po vyhlásení nového konkurzu.

V roku 2020 bolo ukončené aj dobývanie baru firmou SABAR v bani na Poráči.

Existencia Železorudných baní trvala niečo menej ako 60 rokov a pre hospodársky a sociálny rozvoj Spišskej Novej Vsi a ďalších sídiel banských závodov (Rožňava, Rudňany, Slovinky, Smolník, Nižná Slaná, Mlynyky, Švábovce-Kišovce) znamenala obrovský hospodársky a sociálny progres. Podnik významným spôsobom zásoboval československý priemysel nerastnými surovinami a poskytol živobytie tisíckam ľudí v regiónoch Spiš a Gemer.

Marián Jančura

ŤAŽNÉ VEŽE RUDŇANSKÝCH ŠACHÍET

ŠACHTA ZÁPAD JAMA ZÁPAD

Jama je situovaná v priestore západnej časti rudňanského dobývacieho poľa. Je vyhlbená z povrchu do úrovne XXVIII.obzoru v kruhovom profile o priemere 5,00 m, vystužená liatym betónom.

Výškové kóty:
povrchová HHK (horná hrana kofaje) = +599,4 metra n.m.
nárazisko XXVIII. obzoru = - 120,4 metra p.m.

Celková hĺbka:
719,8 metrov + voľná hĺbka
Rozfáranie obzorov:
Rochus obzor na úrovni Dedičnej štólne Rochus.

Ťažobné obzory:
XIII., XVI., XIX., XXV. a XXVIII.

Strojné vybavenie:
Dvojčinná klieťková doprava vedená drevenými sprievodnicami, s dvojbubnovým ťažným strojom o kapacite 1 milión ton ročnej ťažby.

Realizácia:
BS, n.p. Prievidza, závod Rudňany.

Využitie:
I.etapa
- GP n.p. Spišská Nová Ves – overenie bindského zrudnenia v dobývacom priestore ŽB Rudňany.

II.etapa
- ŽB n.p. Sp. Nová Ves – rekonštrukcia strojného zariadenia na odťažbu rudy zo severných zrudnení ŽB Rudňany.

ŠACHTA MIER JAMA MIER PŔVODNE JAMA NOVÁ

Hlavné dopravné zariadenie situované v západnej časti Droždiak žily s napojením na Dedičnú štólňu Rochus. Vyhĺbenie sa uskutočnilo v troch etapách:

I.etapa
- vyhĺbenie z povrchu na X. obzor, ktoré previedli Vítkovické banské a hutné ťažiarstvo.

II.etapa
- prehĺbenie z X. na XIX. obzor so zvýšením ťažobnej kapacity na 1 milión ton ročnej ťažby.

III.etapa
- prehĺbenie z XIX. na XXII. obzor.

Výškové kóty:
povrch jamy HHK = + 511,4 metra n.m.
nárazisko XXII.obzoru HHK = + 27,5 metra n.m.

Celková hĺbka:
483,9 metrov + voľná hĺbka.
Rozfáranie ťažobných obzorov:
Rochus, VI., VIII., X., XIII., XVI., XIX. a XXII.

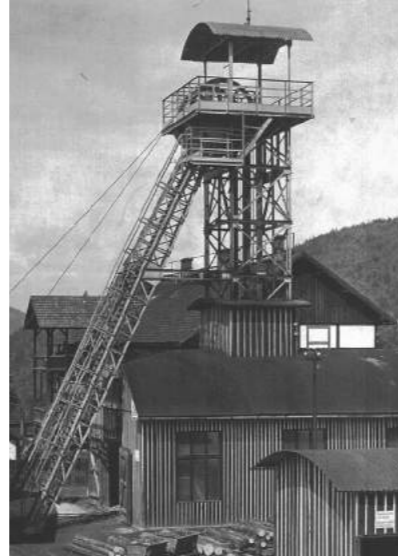
Strojné vybavenie:
Dvojčinná dvojpodlažná klieťková doprava, vedená v drevených sprievodniciach s dvojbubnovým ťažným strojom.

Výstuž:
V I.etape betónovými tvárnicami. V II. a III. etape v liatom betóne, pri priemere jamy 4,5 m.

Realizácia:
Prehĺbovanie previedli BS, n.p. Prievidza, závod Rudňany.

Využitie:
Odťažba rudy z Bane Východ a Bane Západ z hĺbky spod Rochus obzoru.

ŠACHTA PĀTORAKÁ I. JAMA PĀTORAKÁ I.

Situovaná v centrálnej časti Droždiak žily, viazala rudné zásoby v jamovom pilieri, vyhlbená z povrchu na X. obzor v kruhovom profile o priemere 4,5 m, vystužená betónovými tvárnicami.

Výškové kóty:
povrch jamy HHK = + 600,1 metra n.m.
nárazisko X. obzoru HHK = + 334,0 metra n.m.

Celková hĺbka:
266,0 metrov + voľná hĺbka.

Obzory:
Křížový, II. lauf, Rochus, VI., VIII. a X.

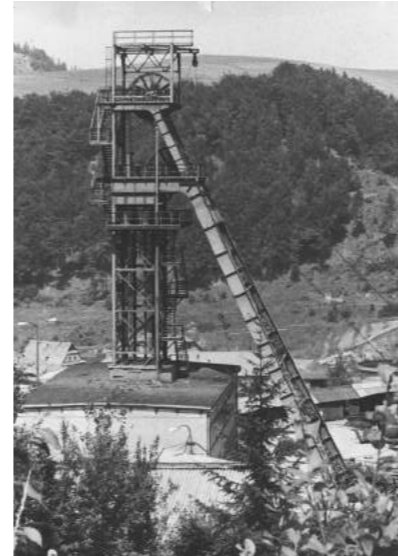
Strojné vybavenie:
Dvojčinná klieťková doprava, vedená v drevených sprievodniciach s dvojbubnovým ťažným strojom, s kuplovaním podľa obzorov.

Realizácia:
Vyhĺbená piatimi Koterbaškými (Rudňanskými) spoločnosťami.

Využitie:
Do roku 1945 bola využívaná pôvodnými ťažobnými banskými spoločnosťami. Po roku 1945 využívaná Železorudnými baňami.

Ukončenie činnosti:
Vyťaženie rudných zásob z jamového piliera.

ŠACHTA PĀTORAKÁ II. JAMA PĀTORAKÁ II.

Vyhĺbená v nadloží centrálnej časti Droždiak žily, južne od Jamy Pátoraká I., bez viazania rudných zásob z povrchu na úroveň XXV.obzoru.

Výškové kóty:
povrch jamy HHK = +636,3 metra n.m.
nárazisko XXV. obzoru HHK = - 42,3 metra p.m.

Celková hĺbka:
678,6 metrov + voľná hĺbka.

Obzory:
Nárazisko na Rochus obzore výškove napojené na Dedičnú štólňu Rochus, následne na náraziská na XIII., XVI., XIX. a na XXV.

Strojné vybavenie:
Dvojčinná klieťková doprava, vedená drevenými sprievodnicami s dvojbubnovým ťažným strojom, s kuplovaním podľa obzorov.

Realizácia:
BS, n.p. Prievidza, závod Rudňany.

Využitie:
Železorudné bane Rudňany – overenie zásob pod XIX. obzorom, fárание mužstva, materiálu a hlušiny.

ŠACHTA JOZEF JAMA JOZEF

Etapovite prehĺbovaná v centrálnej časti Banísk, podľa zostupu ťažobných prác do hĺbky. Návážna na úpravňu a ortuťovňu na Sv. Duchu. Vyhĺbená z povrchu na úroveň X.obzoru.

Výškové kóty:
povrch jamy HHK = +760,00 metra n.m.
nárazisko Křížového obzoru HHK = +557,03 metra n.m.
(zmena ťažobného zariadenia na slepú jamu)

Celková hĺbka:
= 421,91 metrov + voľná hĺbka

Obzory:
Jozef, Sv. Duch, Křížový, Rochus, VI., VIII. a X.

Strojné vybavenie:
Dvojčinné klieťkové ťaženie s pohonom pomocou gáplu ťahaného kónským záprahom po elektrifikácii bane prechod na elektrické ťažné dvojbubnové zariadenie.

Realizácia:
Prevádzaná po etapách Poráčsko – Koterbaškými (Rudňanskými) ťažobnými spoločnosťami. Pôvodný profil obdĺžnikový 4,5 x 3,0 metra v dubovej výstuži po úroveň Rochus obzoru. Pri ďalšom hĺbení – prechod do kruhového profilu o priemere 4,0 m, výstuž ostáva dubová.

Využitie:
Železorudné bane využívali zariadenie na fárание mužstva a dopravu materiálu po roku 1945.

ŠACHTA ZLATNÍK JAMA ZLATNÍK

Vyhĺbená z povrchu na X.obzor v západnej časti zrudnenia ložiska Zlatník, v kruhovom profile o priemere 4,5 m svýstužou v liatom betóne.

Výškové kóty:
povrch jamy HHK = +569,7 metra n.m.
nárazisko X.obzoru HHK = +337,4 metra n.m.

Celková hĺbka: = 232,3 metrov + voľná hĺbka
Obzory:
Rochus, VII. a X.

Strojné vybavenie:
pôvodné vedenie klieťok lanovými sprievodnicami, po rekonštrukcii vedenie drevenými sprievodnicami. Dvojbubnový ťažný stroj s kuplovaním na jednotlivé obzory.

Realizácia:
BS, n.p. Prievidza, závod Rudňany.

Využitie:
I.etapa
GP, n.p. Sp. Nová Ves – overenie zásob v celej dĺžke žily Zlatník na úrovni X.obzoru.
II.etapa
Železorudné bane Rudňany – previedli rekonštrukciu ťažobného zariadenia a následne vyťaženie železnej rudy zo zlatníckej žily.

Jamový komín pomocou bočného nasávania pod ohľbňou jamy s nasávacím ventilátorom slúžil na ovetranie celého banského komplexu.

ŠACHTA PORÁČ JAMA PORÁČ

Situovaná vo východnej časti Droždiak žily,vyhlbená z povrchu na XIII.obzor v kruhovom profile o priemere 5m, výstuž liatý betón.

Výškové kóty:
povrch jamy HHK = +771,33 metra n.m.
nárazisko XIII.obzoru HHK = + 265,57 metra n.m.

Celková hĺbka:
505,76 metrov + voľná hĺbka.

Obzory:
I.,Jozef, Sv.Duch, Křížový, Rochus, X. a XIII.

Strojné vybavenie:
Jednočinná klieťková doprava s protizávažím, nesená na dvoch lanách s vyrovnávacím plochým lanom vedených drevenými sprievodnicami, ťažný stroj typu KOEPPE 2K 2508-L s trecím kotúčom.

Realizácia:
BS, n.p., Prievidza, závod Rudňany.

Využitie:
Projekčne predurčené na odsávanie banských vetrov z celého dobývacieho priestoru. Pod jamovou ohľbňou je zaústený odsávací kanál k hlavnému ventilátoru.

Poznámka:
Pre zabezpečenie ťažby barytov po vyhlásení útlmového programu Jama Poráč je využívaná pre fárание mužstva a dopravu materiálu. V roku 2016 je v stálej prevádzke . Vyťažené baryty sú spracované do formy koncentrátov na pôvodnom upravárenskom komplexe.

SLEPÉ ŠACHTY:

ŠACHTA KRÍŽOVÁ: Vyhĺbená v zrudnení Hrubej žily z Křížového na X. obzor v obdĺžnikovom profile, v drevenej výstuži.
Hĺbka = 219,0 metrov + voľná výška + voľná hĺbka. Obzory: Křížový, Rochus, VI., VIII. a X.

ŠACHTA GEZWANG II.: vyhĺbená na Novej štólne z 0. obzoru na V. obzor v kruhovom profile o priemere 5 m, vystužená liatym betónom. Hĺbka = 250,0 metrov + voľná výška + voľná hĺbka. Obzory: 0., I., II., III., IV. a V.

Fotografie: archív Železorudných baní Spišská Nová Ves
Text: Ing. Vladimír Klaučo Banický spolok Spiš
Dizajn a tlač: Parmas s.r.o., Spišská Nová Ves

